

LAMPIRAN

Bandoeng den. 22 October 1928,
Bandung, 22 okt 1928

WelEdelGeboren Heeren,

Tuon yang terhormat

Terkait dg tuntutan Anda tgl 15 oktober yang lalu
In voldoening aan Uw verzoek van den 15en October

j.l. doe ik U beleefd ondervolgend verslag toekomen betreffende
dg segala hormat, saya melaporkan hal yg bersangkutan
mijn meeningen, in zeer korte trekken.

Alm kesan yg sangat pendek

I a. Eerstens zie ik mij verplicht de ligging der scholen uiteen
pertama, saya wajib memperlihatkan posisi pendidikan
te zetten, teneinde U een juist denkbeeld te geven van de
supaya Anda bisa membayangkan sesuai dengan
situatie. situasi yang ada

De Afdeeling H.I.S. en Schakelschool zyn te Tjikakak, terwyl
bagian HIS dan sekolah peralihan dimiliki oleh Tjikakak sementara
de Mulo en de Kindertuin te Poengkoer.
Mulo dan Taman kanak-kanak oleh Poengkoer

De Kindertuin en de Internaat zyn ondergebracht in het ge-
Taman kanak-kanak dan gedung menumpang di gedung keluarga milik
bouw waar de familie van Kiajar Soerjodipoetro ook inwoont.

b. Elke afdeeling wordt beheerd door een Afdeelingshoofd.
setiap bagian dikelola oleh Kepala bagian

t.w. Mulo Hr Drs Sosrokartono

Mulo

H.I.S. en Schakelschool = Hr Sakir alias Sardjono

HIS dan sekolah peralihan =

Kindertuin = Mejjuffrouw Soerkarmi en Mejjuff: Soepiah

Taman kanak-kanak = nana

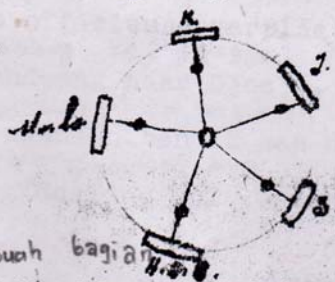
dan nana

Deze Afdeelingshoofden staan gezamenlijk onder een Hoofd.
Kepala bagian itu di bawah satu kepala bagian

Aldus: Men zou zich een voorstelling kunnen geven, dat zij
Demikianlah: setiap orang dapat digambarkan dalam kerangka sebagai
door een denkbeeldige lijn met elkaar in contact komen

berikut:

SCHETS:

o = Kepala perguruan
o = Hoofd (v/h) Instituut
• = Afdeelingshoofden
□ = Afdeelingen, bag

Keresahan dalam sebuah bagian sebagai akibat dari kurangnya
Krijgt een der Afdeelingen deining, tengevolge van de minder goede
kepemimpinan yang bagus, lalu akan berpengaruh lainnya yg tentu saja mengguncang, dan
leiding, dan zullen de andere natuurlijk ook de schok voelen, en wie
Siapa yang tidak kuat, dia goyah
niet sterk is, die wankelt.

Keresahan disini, terjadi dikarenakan kepemimpinan suatu bagian, masih menyisakan
De deining is hier ontstaan doordat de leiding van een der Afde-
banyak hal yg belum beres [sic]

lingen nog al veel te wenschen overlaat n.l. die van de H.I.S. Er
Pimpinanya di sana sangat tidak berserangit. di bawah tenaga pengajar
heerscht daar een zeer, ontevreden geest, zoowel onder de leerkrach-
maupun para murid. Rasa tidak senang itu menyebar
ten als onder de leerlingen! Het gevolg hiervan is dat die ontevre-
hingga bagian2 lainnya
den geest zich voortplant tot de andere afdeelingen!

Sungguh bukan maksud saya untuk menjelek-jelekkan kepala

Het ligt heelemaal niet in mijn bedoeling om een der Afde-
bagian di depan dewan

dan paling tinggi dalam segala hal, namun dia seorang yang
 kracht zijn en van alles op de hoogte zijn, doch hij is iemand
 yang tidak cukup tepat dalam menjalankan seluruh pekerjaannya
 die niet voldoende berekend is voor zyn taak om als leidend lichaam
 op te treden. ^{Dia memiliki banyak kekurangan.} ^{prestiseng di mata}
 para siswa rendah. ^{para siswa rendah} Hij houdt zyn prestige tegen
 over zyn leerlingen niet hoog. ^{tegus}

^{Tidak adanya perlawanan} ^{terkait dengan keluhan tentang tuan Sardjono}
 Niettegenstaande dikwijls over den heer Sardjono werd geklaagd
 seringqualiteit ^{menyebabkan} Kiadjar Soerjodipoetro terus menunggu ^{pada un tunc}
 mengambil tindakan efektif, sampai terlambat. ^{sekarang tidak melanda}
 regelen zoo lang wachten, totdat het telaat is. Nu is de bom gespron-
 gen. Het wachten van Zyngedele ligt hierin: Zijne Edele wil den heer
 Sardjono nog steeds probeeren als leidend persoon te doen optreden.

^{Pengurusan (Taman Siswa) itu bagus} ^{semuanya pu 45} ^{maupun itu}
 II. Het Instituut is goed. Voldoet aan alle eischen aan haar ge-
 steld. ^{rencana pembelajaran juga} ^{namun disatu sisi} ^{pimpinan}
 De leerplannen eveneens, doch de leiding laat nog steeds
^{masih melarangnya berikap sabar (lunak)} ^{dan kemungkinan} ^{system}
 haar "al te geduldige" (zwakke) zijde zien en wel het Systeem

"Probeeren".

^{Saya sendiri tidak mengeluh} ^{Bukti sebelumnya} ^{sekarang ini saya}
 Ik zelf heb niets te klagen. Het bewys ervoor is dat ik thans
^{masih dilarang untuk menunjukkannya}
 nog steeds aan de inrichting verbonden ben.

^{Didasarkan pengamatan kecil,} ^{antara tenaga pengajar}
 Door bovengenoemde oorzaken wordt de omgang tusschen de leer-
^{dengan bagian} ^{pimpinan sangat kaku} ^{itu terjadi sampai diketahui}
 krachten en Afd:leider zeer stijf. Het is zelfs tot zoover gekomen
^{para murid}
 dat de leerlingen e,e,a, ter weten komen. En, kinderen zyn de bes-
^{terbaik}
 te overbrengers!!! ^{am, orang-orang pengantar}

^{Perpindahan tidak resmi} ^{N.M.S. Taman Siswa dari}
 De officieuse verplaatsing van N.M.S. Taman Siswa
^{Bandung ke Gogya}

Bandoeng naar Djocja.

^{Selama enam bulan oleh pengurusan itu saya dilarang sbg tenaga}
 Ruim zes maanden ben ik aan dit Instituut verbonden als
^{pengajar di bagian Mulo, dibawah kepemimpinan Drs Sosrokartono}
 leerkracht van de afdeeling Mulo, onder directeurschap van Drs Sos-
 rokartono.

^{Dengan kedatangan bagian ini yakni seorang tenaga pengajar baru}

^{lebaran ke utahan untuk membuat surat kerja} ^{sebelumnya}
 Bij deze afdeeling kwam n.l. een nieuwe leerkracht bij,
 waarom het noodig wordt geacht een werkrooster te maken, waarvoor
^{biasanya di pertimbangkan} ^{Tuan}
 eerst beraad werd gepleegd onder de Heeren Drs Sosrokartono,

^{di bawah tanda tangan dan}
 Kiadjar Soerjodipoetro, S.Hadisoebroto (ondergeteekende) en den
^{tuah} ^{tenaga pengajar baru}
 Heer Soebeno (de nieuwe leerkracht).

^{Setelah rapat berakir dan sesudah konsep Sasaran yg dibuat memudar, Tuan}
 Na afloop der besprekingen, en nadat het concept Rooster was opge-
^{Soebeno tidak cocok mengajar ilmu bumi}
 maakt bleek, dat de heer Soebeno zich niet voldoende berekend acht

^{mengetahui tandatanganannya, Tuan}
 om les te geven in Aardrijkskunde, waarop ondergeteekende en heer
^{Soebeno membuat perjanjian yg disebutkan} ^{Tuan Soebeno}
 Soebeno onder elkaar afspreken om te ruilen d.w.z. Hr Soebeno
^{mengajar pelajaran perencanaan, sementara tandatanganannya ilmu bumi}

ondersgeteekende lichtte ZynEdele tevens toe, waarom de onwisseling van lessen plaats vond.

ZynEdele kon zich echter hiermede niet instemmen. Eveneens moet ondergeteekende uit de woorden van ZynEdele opmaken, dat ZynEdele in de meening verkeerde dat e.e.a. geschiede in opdracht van Kiadjar Soerjodipoetro, wat niet het geval is. Kiadjar Soerjodipoetro staat in deze kwestie geheel buiten.

Allicht is het te begrijpen dat er hierdoor 2 partyen zyn ontstaan n.l. een van Drs Sosrokartono en een van Kiadjar Soerjodipoetro.

Het is niet uitgesloten dat enkele heeren of kinderen van hen die de party van Drs Sosrokartono hebben gekozen, slechte praatjes in het rond hebben gestrooid, welke fnuikend zyn voor de Taman Siswo.

C o n c l u s s i e

Het Instituut is uitmuntend. Niets laat te wenschen over, doch wel een paar leidende lichamen, terwijl de Hoofdleider met het nemen van maatregelen op zich laat wachten, waardoor e.e.a. gebeurde wat gemakkelijk voorkomen had kunnen worden.

Ik heb de eer te mogen meenen mij aan Uw verzoek te hebben voldaan en verblijf ik mij met de meeste Hoogachting

MUSEUM TAMANSISWA
DEWANTARA KIRTI GRIYA

Uw dw dnr.

398

3/3

Jd. Hadisoebroto

MUSEUM TAMANSISWA
DEWANTARA KIRTI GRIYA

390

2/1

Aan de Hoofden, Afdeelingshoofden en leerkrachten
Kepala, Kepala bagian, dan para tenaga pengajar
van het N.O.I. Taman-Siswo te BANDOENG,
Noi Taman Siswa Bandung

te weten:

untuk pemberitahuan

R.Ngoesmanadji; hoofd der afd: H.I.S. tevens plv. ?
Kepala bagian H.I.S. Sekoligus
der afd: Schakelschool.-
bagian sekolah peralihan

Rara Soerijah en Rara Soekarmi; terzake fungeerend
pengurus yg berfungsi
als Hoofd der afd: Kindertuin in de plaats
sbj Kepala bagian taman kanak-kanak di tempat
van R.A. Soerjoedipetro.-

R.Ngoesmanadji en Rara Soedinah; terzake fungeerend
pengurus yg berfungsi
als Paedagogisch hoofd in de plaats van
sbj Kepala pedagog (psikologi)
K.A. Soerjoedipetro.-

Djrg. Sastrawinata; Administratief Hoofd. Kepala administrasi

R.S. Hadisoebrota en M. Sardjono; Administratieve af-
deelingshoofden (incl. v/h Internaat).
termasuk asrama

R.S. Hadisoebrota en R. Soemitro; Organisatorische
Kepala organisatoris
Hoofden; verder alle leerkrachten:

R.Ngoesmanadji; D. Sastrawinata, R.S. Hadisoebrota,
lebih jauh lagi semua tenaga pengajar

R. Soemitro, R.M. Sapari, M. Djoeman, M. Sardjono (SaKir)

R(ara) Soedinah, Soerijah, Soekarmi, Isti Kartini.

Dames en Heeren!

Heden bereikte mij bijgaand schrijven van het plv. Hoofd van
het Instituut T.S. te Jogja, de Heer Pronowidigdo; waarvan de ver-
korte inhoud is: ^{isi lampiran surat saya ini, dari Kepala Institut Ts Yogya,}
secararingkas adl;

dat de leerlingen der eerste klasse Mulo afd: Bandoeng; welke onder
leiding van Dr. Sosrokartono heeft gestaan; thans Jogja hebben be-
reikt... ^{bahwa murid kelas pertama Mulo bag. Bandoeng, yg dipimpin o/ Sosrokartono telah}
kini telah tercapai di yk.

^{sangat saya khawatirkan para siswa pergi ke TS Mulo kweekschool, karena}

(Or) mijn advies zijn bedoelde leerlingen naar de
Taman-Siswo Mulo-kweekschool te Jogja gegaan; omdat ik
van de Bandoengsche T.S. Mulo zeer weinig resultaten ver-
wachtte en ik met g r o n d ^{gandag} vreesde; dat onze
Bandoengsche Mulo slechts een blaam zou werpen op den
goeden naam en faam van de heele Tamansiswo-stichting). pendirian
kemasyuran

Bovenbedoelde leerlingen hebben het bericht ^{me} megebracht aan
het Instituut ^{rujukan} rujukan ^{para pelajar di atas telah} para pelajar di atas telah
dikabarkan kepada

Terwilt met de bontal atas dan keongkinan... dari tuan sardjono (sakir) tentang pribadi saya sebagai kepala perguruan di yogyakarta, sangat sedikit sekali tentang saya sebagai kepala perguruan.

In verband met bovenstaand bericht en misschien ook eenigszins onder invloed van de slechte kabar van den heer Sardjono (Sakir) over mij **PERSOONLIJK** eenigen tijd geleden aan het Instituuthoofd te Jogja gedaan; heeft het Instituuthoofd te Jogja vd. zich

ten zeerste over mij en over ons Bandoengs instituut ongerust gemaakt en heeft het het voorstel gedaan;

a/ om kabar omtrent onze school te zenden; ^{dan telah diusulkan} untuk menyebarkan kabar seputar

b/ of ik niet beter terug zou gaan naar Jogja en onze school hier ^{atau saya lebih baik tidak akan kembali ke yogyakarta dan atau sekolah kita} te Bandoeng onder hoofdschap van staan van den heer Soekemi; Hoofd der afd. H.I.S. van de Taman-Siswa te Jogja. ^{yg ada di bandung tidak dibawah kepemimpinan van Soekemi kepala dari HIS Taman Siswa di yogyakarta}

Dames en Heeren! ^{nyonya 2 dan tuan 2} ^{sebuah rapat darurat harus diselenggarakan oleh Anda semua untuk membahas persoalan itu}

Een **SPOEDVERGADERING** moet worden belegd onder U **ALLEN** ter be-

spreking van de onderhavige kwestie. Doch ik leg er den nadruk op:

^{Namun dan saya tegaskan} **DAT BERICHT MOET STRIKT GEHEIM BLIJVEN** voor het groote publiek; dat

^{bahwa berita ini harus benar-benar dirahasiakan dari publik} **VOOR EEN GROOT DEEL** nog steeds onze stichting **vertrouwt**. Weet; dat

^{bahwa untuk pendidikan sebuah nuansa benar-benar seblu amah} de massa erg meegaand is (nggoegon en mancoetan of in het Soenda-

^{bahwa massa sangat memurut ngugon dan manutan atau dim bahaca sunda} neesch: koemaha batoer!). Weet, dat onze school **ZELFS VER BUITEN**

^{koemaha batoer} **DE GRENZEN VAN BANDOENG** in goeden naam en faam bekend staat. Een

^{memiliki nama baik dan termasyur} deining onder U beteekent ook een deining **d a a r b u i t e n . .**

^{keresahan anda juga akan menimbulkan keresahan di luar sana} Doch het neemt niet weg; dat ge **DEZE KWESTIE** hebt te bespre-

^{namun tidak boleh diamlari; bahwa persoalan ini telah dibahas oleh} ken met de noodige **AANDACHT** en **ERNST**; doch **STRIKT ONDER U ALLEEN**;

^{dg} om te voorkomen; dat een slechte kabar door een paar kwajongens uit

^{untuk bahwa sebuah kabar buruk oleh beberapa} **nijd verspreid** de **grootere massa** aansteekt en als **waar** beschouwd.

Dames en Heeren! ^{nyonya 2 dan tuan 2}

^{sebuah rapat darurat harus diselenggarakan} Een **spoedvergadering** moet worden belegd. Deze brief wordt door

het Hoofd der H.I.S. en Schakelschool; den heer Ngoesmanadji; voor

^{kepala HIS dan sekolah peralihan Tuan Ngoesmanadji} U allen gwezen en zoonoodig door U elk om de beurt gelezen. Ikzelf

^{2/2} ^{untuk anda baca dan duituh anda baca. saya sendiri tidak akan datang} ben niet ter vergadering aanwezig; di apat tsb supaya bahasa anda

ordat uwe besprekingen **NIET** door mijn aanwezigheid beïnvloed worden ^{tidak terpengaruh oleh kehadiran saya dan setiap orang bebas mengutarakan pendapatnya}

ordat een ieder **VRIJ-UIT** zijn of haar meening uitspreekt. .

Ik verzoek U; ieder persoonlijk; uw oordeel neer te schrijven

Lampiran 3

Sosrokartono awal kedatangannya di Belanda tahun 1897.

(Sumber: Harry A Poeze, *Di Negeri Penjajah: Orang Indonesia di Negeri Belanda 1600-1950*, Jakarta: KPG dan KITLV-Jakarta, 2008, hlm. 32.)

Lampiran 5

Bandera Wolanda, pertama kali Sosrokartono menjadi koresponden sebuah surat kabar.

(Sumber: Harry A Poeze, *Di Negeri Penjajah: Orang Indonesia di Negeri Belanda 1600-1950*, Jakarta: KPG dan KITLV-Jakarta, 2008, hlm. 39.)

Lampiran 6

Daftar Anggota Indische Vereniging tahun 1908.

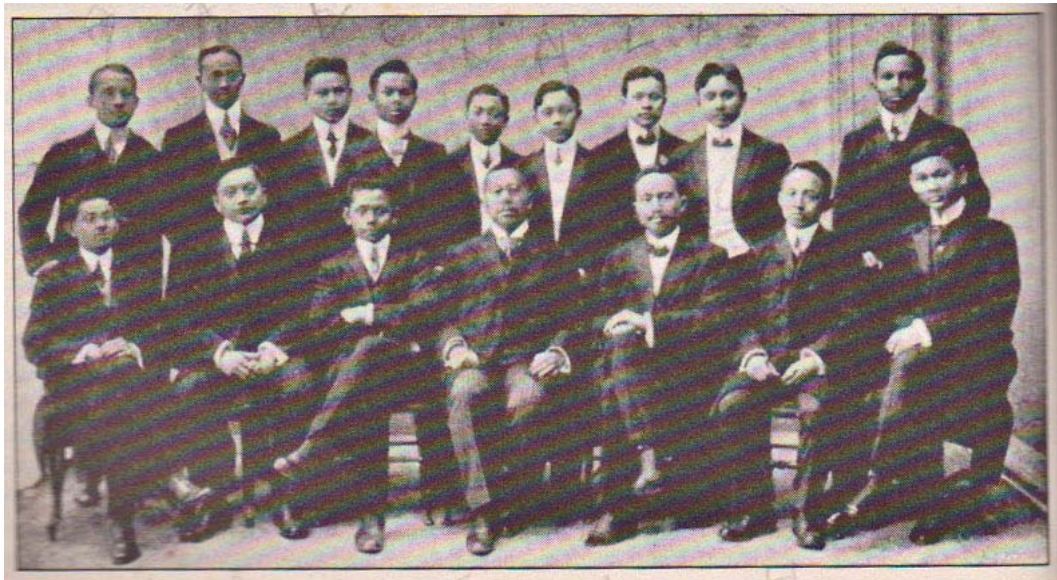
Adreslijst van de Leden der Indische Vereeniging in Nederland.	
Kandjeng Pangēran Hario Noto Broto (Soedianto)	Willemsparkweg 190, Amsterdam.
M. Boenjamin	Weteringschans 43, Amsterdam.
W. K. Tehupeior	Leidschegracht 92, Amsterdam.
J. D. Apituly	Leidschegracht 92, Amsterdam.
Tembalaka	Leidschegracht 92, Amsterdam.
Amaroellah gl. Soetan Mangkoeta	Van der Helststraat 40, Amsterdam.
St. Mahmoed Latif	Duvenvoordestraat 7, Haarlem.
Leatēmia	Duvenvoordestraat 7, Haarlem.
R. Soetan Casajangan Soripada	Oude Vest 77, Leiden.
R. M. P. Sosro Kartono	Oude Vest 77, Leiden.
R. M. Soemitro	Witterozenlaan 24, Leiden.
R. M. Hoesain Djajadiningrat	Papegracht , Leiden.
R. M. Noto Kwo	Daguerrestraat 136, Den Haag.
R. M. Noto Socroto	Daguerrestraat 136, Den Haag.
R. M. Notodiningrat	Daguerrestraat 136, Den Haag.
R. M. Gondowinoto	Daguerrestraat 136, Den Haag.
R. M. Oetarjo	Bergweg 235, Wageningen.
Baginda Djamaloedin	Markt, Wageningen.
R. M. Ambia Poerbo Soedibjo	Haverstraat 37a, Delft.
R. M. Soerjo Winoto	Haverstraat 36a, Delft.

Daftar anggota Indische Vereeniging.

(Sumber: Harry A Poeze, *Di Negeri Penjajah: Orang Indonesia di Negeri Belanda 1600-1950*, Jakarta: KPG dan KITLV-Jakarta, 2008, hlm. 68.)

Lampiran 8

Anggota *Indische Vereniging* berkumpul pada 22 Mei 1909 di Den Haag.

(Sumber: Harry A Poeze, *Di Negeri Penjajah: Orang Indonesia di Negeri Belanda 1600-1950*, Jakarta: KPG dan KITLV-Jakarta, 2008, hlm. 76-77.)

Lampiran 9

Daftar Nama Anggota dan donatur Indische Vereniging dalam bendera Wolanda, tahun 1911.

Nama-nama anggota.	
Ereleid.	
Mr. J. H. Abendonon, Jan van Nassastraat 43, 's Hage.	
Bestuur.	
R. M. Noto Soeroto, <i>Voorzitter</i> .	
Raden Mas Notodiningrat, <i>Secretaris-Penningmeester</i> .	
Raden Mas Soorjowinoto, <i>Commissaris</i> .	
Amaruallah galar Soetan Mangkoeta, Van Woustr. 2, A'dam.	
Raden Ambia Pocerbo Soedibio, Havenstraat 7a, Delft.	
H. J. D. Apituley, Malang.	
Raden Brenthel, 2e Helmerstraat 12, Amsterdam.	
P. J. L. Cleintuar, Indië.	
B. A. S. Gerungan, 1e Helmerstraat 165, Amsterdam.	
Raden Mas Gondowinoto, Nieuwsteeg 5, Leiden.	
Raden Hoesin Djajadiningrat, Papengracht 17, Leiden.	
Kahar Masjoer, Pothoofd 25, Deventer.	
J. A. J. Kawilarang, Bosboom Toussaintstraat 42, Amsterdam.	
W. Laoh, Nieuwe Rijn 28, Leiden.	
K. J. Leatemia, Spooringsel 2, Delft.	
Soetan Mahmood Latif, Benningstraat 166, Wageningen.	
Kandjeng Pangeran Ario Notobroto, Willemsparkweg 190, Amsterdam.	
Raden Mas Notodiningrat, Havenstraat 7a, Delft.	
Raden Mas Notokworo, Schelpenkade 2, Leiden.	
Raden Mas Notoeroeto, Weimarstraat 336, 's-Gravenhage.	
Raden Mas Ario Notowirjo, Plantage Middenlaan 40, A'dam.	
Raden Mas-Oetarjo, Lawicksche allée 85, Wageningen.	
Dr. Raden Ngabehi Radjiman Wediodipoero, Soerakarta.	
J. Riedijk, 2e Helmerstraat 12, Amsterdam.	
Roestam, Pothoofd 25, Deventer.	
Mohamad Salih, 2e Const. Huygenstraat 49, Amsterdam.	
Abdel Firman galar Maharadja Soangkoepoen, Nieuwe Rijn 28, Leiden.	
Raden Mas Soemitro, Schelpenkade, Leiden.	
Raden Soerjowinoto, Havenstraat 7, Delft.	
Raden Mas Pandji Sosrokartono, De Carpentierstraat 86, 's-Gravenhage.	
R. Soetan Casjangan Soripada, Columbusstraat 93, 's Hage.	
R. Tumbelaka, Gesticht Wolfsheden nabij Arnhem.	
Baginda Zainoedin bin Mohamad Rasad, Nieuwe Rijn 28, Leiden.	
R. Lockman Djajadiningrat, Hugoplein 5, Delft.	
A. H. Masoko, 3e Helmerstraat 3, Amsterdam.	
R. Sarengat, Hugoplein 20, Delft.	
R. M. Soedardjo, Van Leuwenhoeksingel 36, Delft.	
R. M. A. Soerjopoetro, Hugo de Grootstraat 56, Delft.	
Doktor Mahalete, 3e Helmerstraat 3, Amsterdam.	
Todoeng, Nieuwe Rijn 28, Leiden.	
Pemimpin.	
J. M. van Aaken, Van Breestraat 118, Amsterdam.	
C. J. Batenburg, 2e Sweelinckstraat 78, 's-Gravenhage.	
J. G. Becking, Langebrug 18a, Leiden.	
S. Bouman Fzn., Hoogewoerd 41a, Leiden.	
H. C. C. Clockener Brousson, Weimarstraat 336, 's-Gravenhage.	
T. J. Cremer, Heerengracht 502, Amsterdam.	
Mr. C. Th. van Deventer, Surinamesstraat 20, 's-Gravenhage.	
J. A. Dezentje Gzn., Daguerrestraat 88, 's-Gravenhage.	
M. H. Doornik, Zoutmanstraat 68, 's-Gravenhage.	
H. W. Fischer, Hooge Rijndijk 32, Leiden.	
J. A. Hardeman, Groot-Hertoginnelaan 139, 's-Gravenhage.	
J. Hardeman, Groot-Hertoginnelaan 173, 's-Gravenhage.	
H. P. Hesselaa, Haagweg 67b, Leiden.	
L. J. Huisman, Pieterskerkgracht 3a, Leiden.	
J. E. Jasper, Verhulststraat 46, 's-Gravenhage.	
E. J. Jellesma, Adriaan Pauwstraat 43, 's-Gravenhage.	
J. J. Meyer, Conradstraat 49, 's-Gravenhage.	
J. J. Munniks de Jongh, Beestenmarkt 50, Leiden.	
F. H. Nieuwenhuyzen, Pieterskerkhof 22, Leiden.	
L. Petit Jr., Saxenburgstraat 28, Amsterdam.	
J. M. Pijnacker Hordijk, Nassauplein 30, 's-Gravenhage.	
J. Postma, Buys Ballotstraat 59, 's-Gravenhage.	
G. A. Ch. Weehuyzen, Wijnhaven 24, Delft.	
Jhr. C. H. A. van der Wijck, Amaliastraat 15, 's-Gravenhage.	
Mevrouw N. van Zuylen-Tromp, Heerengracht 7a, 's Hage.	
J. Jongejans, Hoogracht 86, Leiden.	
P. W. Schendel, Soesterweg 23, Amersfoort.	
J. Tideman, Ambt. B. B. Ned.-Indië.	
Ch. Meyll, Villa Plato, Scheveningen.	
Dr. Boenjamin, Semarang.	
Haeroel Ali bin K. Bodan, Bandjermasin.	
D. van Hinloopen Labberton, Weltevreden.	

(Sumber: Harry A Poeze, *Di Negeri Penjajah: Orang Indonesia di Negeri Belanda 1600-1950*, Jakarta: KPG dan KITLV-Jakarta, 2008, hlm. 79.)

Lampiran 10

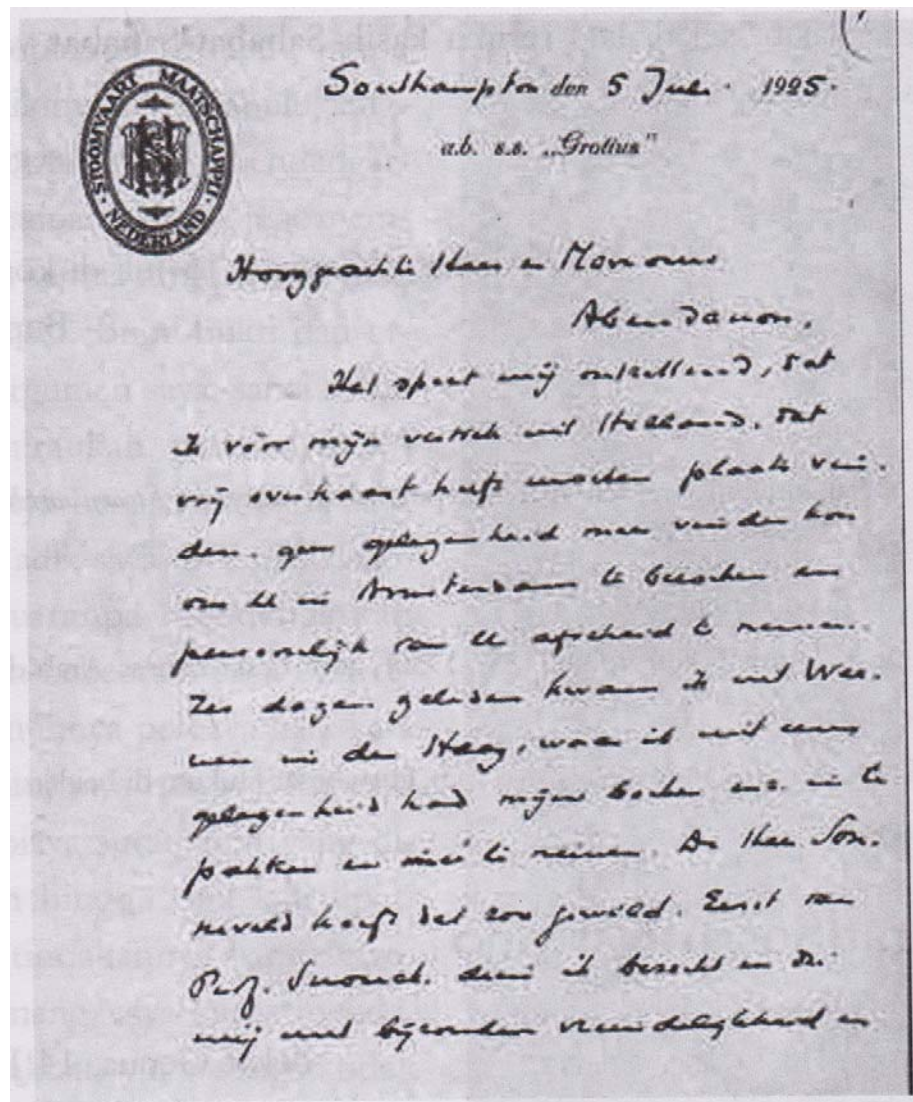
Sosrokartono memakai pakaian ala bangsa Belanda.

(Aksan, *Ilmu dan Laku Drs. RMP. Sosrokartono*, Surabaya, Citra Jaya Murti, 1985, hlm.15.)

Lampiran 11

Surat perpisahan Sosrokartono kepada keluarga Abendanon, yang ditulis dari Southampton tahun 1925.

(Jaquet, Frits G.P, *Surat-Surat Adik R.A Kartini*, Jakarta: Djambatan, 2005, hlm.275.)

Lampiran 12

Sorokatono bersama Ibundanya MA Ngasirah.

Drs. RMP. Sosrokatono bersama Ibunda.

(Aksan, *Ilmu dan Laku Drs. RMP. Sosrokatono*, Surabaya, Citra Jaya Murti, 1985, hlm.70.)

Lampiran 13

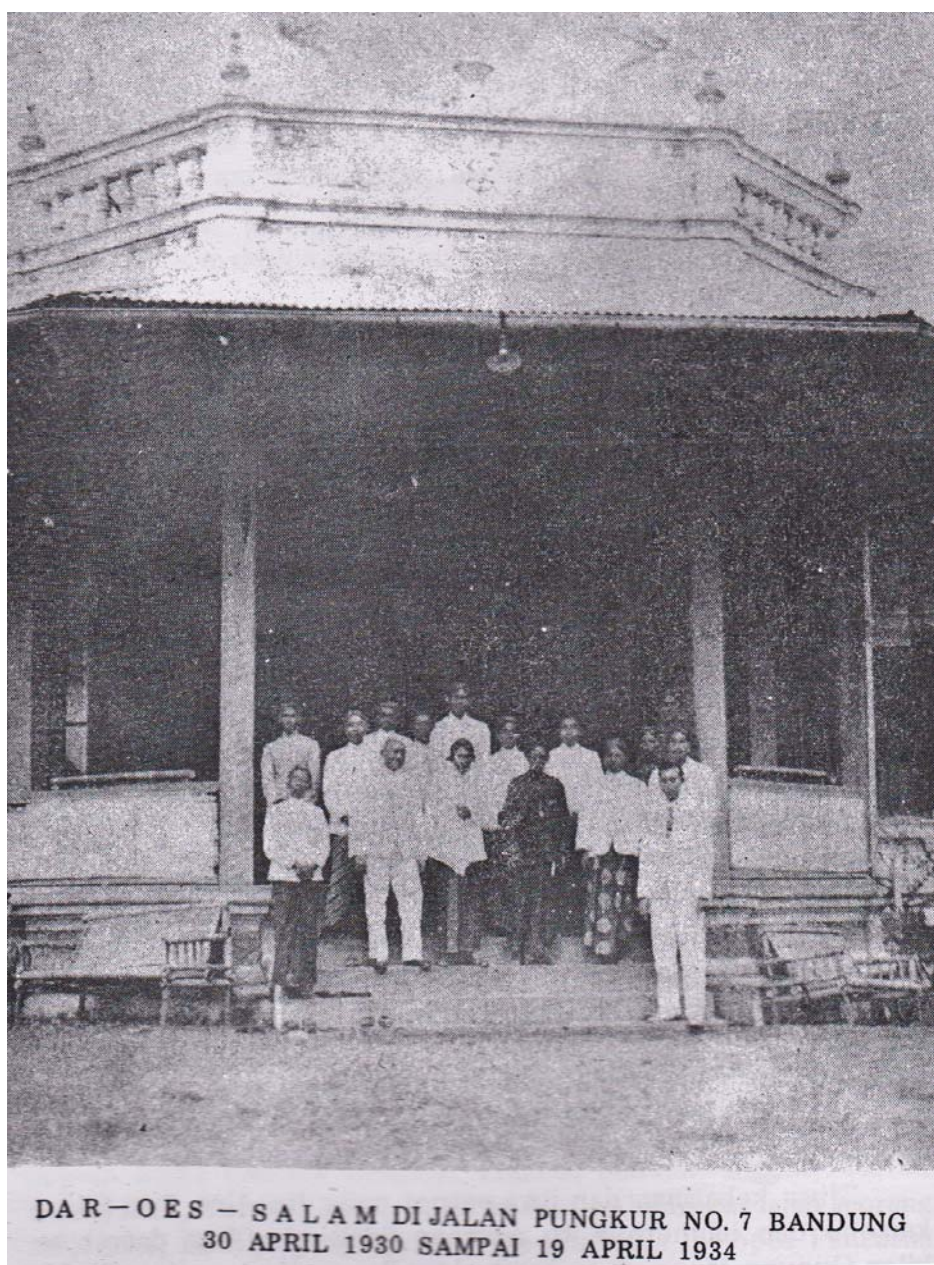
RA Muryam bersama MA Ngasirah pada tahun 1935.

(Jaquet, Frits G.P, *Surat-Surat Adik R.A Kartini*, Jakarta: Djambatan, 2005, hlm.291.)

Lampiran 14

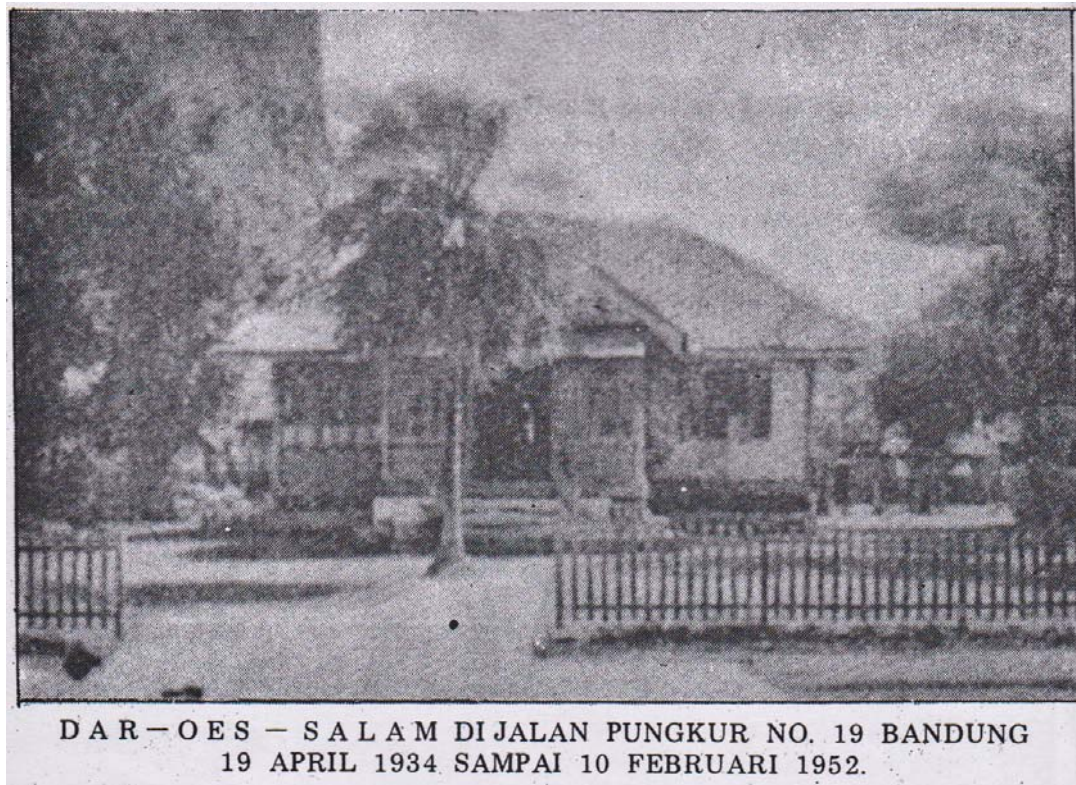
Rumah Darussalam yang pertama didirikan di Jalan Pungkur No.7 Bandung pada 30 April 1930.

(Abdullah Ciptoprawiro, *Pengertian Huruf Alif dalam Paguyuban Sosorkartono, Dalam kandungan Alqur'an dan Kejawaen*, Surabaya: Paguyuban Sosrokartanan Surabaya, 1996, hlm. 10.)

Lampiran 15

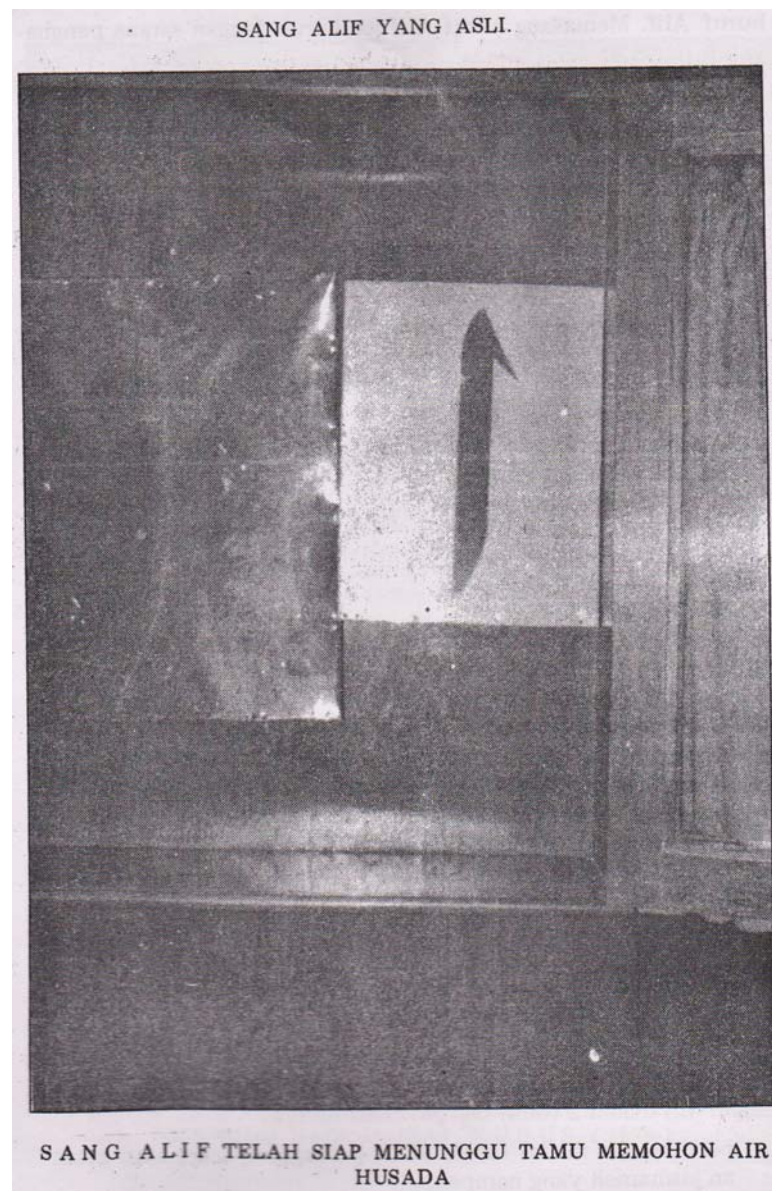
Darussalam ketika sudah Pindah di Jalan Pungkur no. 19 pada tahun 1934.

(Abdullah Ciptoprawiro, *Pengertian Huruf Alif dalam Paguyuban Sosrokartono, Dalam kandungan Alqur'an dan Kejawaen*, Surabaya: Paguyuban Sosrokartanan Surabaya, 1996, hlm. 12.)

Lampiran 16

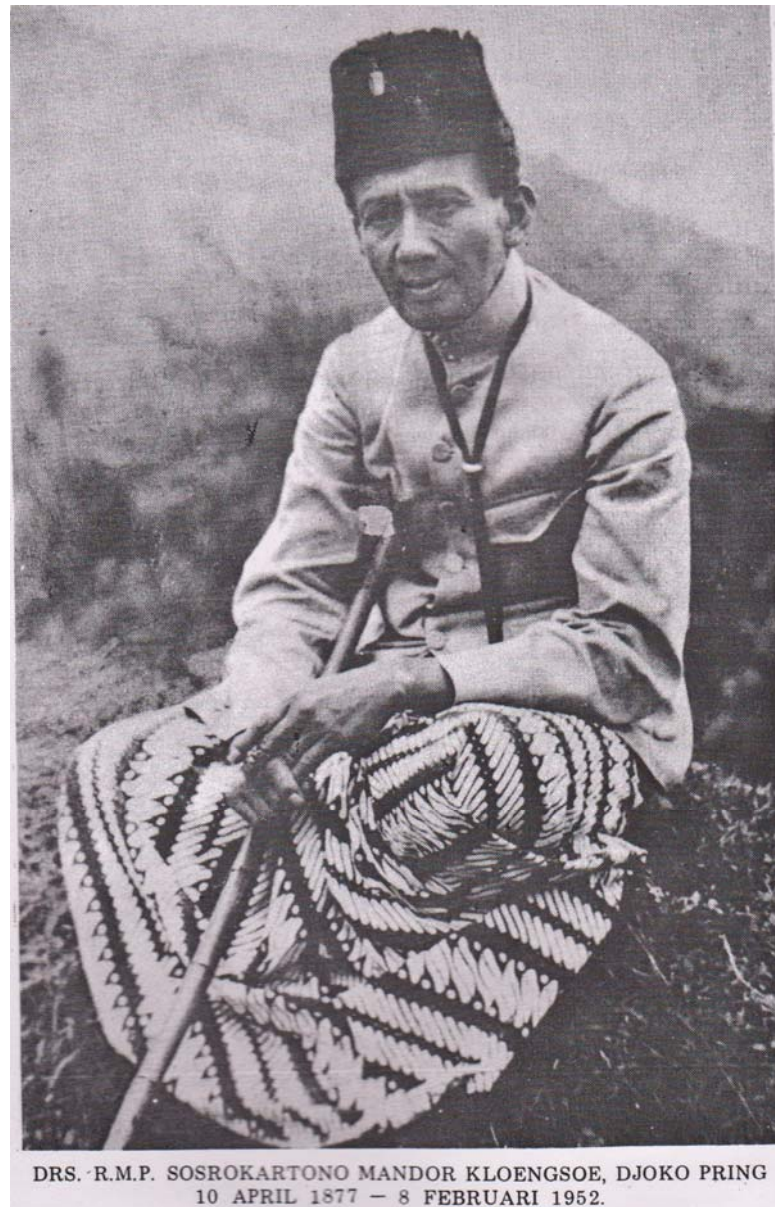
Sang Alif, yang digunakan Sosrokartono sebagai perantara untuk mengobati di Darussalam.

(Abdullah Ciptoprawiro, *Pengertian Huruf Alif dalam Paguyuban Sosorkartono, Dalam kandungan Alqur'an dan Kejawaen*, Surabaya: Paguyuban Sosrokartanan Surabaya, 1996, hlm. 18.)

Lampiran 17

Sosrokartono ketika sudah menjadi seorang spiritualis dimulai pada tahun 1930.

(Aksan, *Ilmu dan Laku Drs. RMP. Sosrokartono*, Surabaya, Citra Jaya Murti, 1985, hlm.60.)

Lampiran 18

Surat Kabar Asia Raya mencantumkan pernyataan Sosrokartono tentang PETA.

Nederlands Instituut
voor
Oorlogsdocumentatie
NETHERLANDS INSTITUTE FOR WAR DOCUMENTATION

Publicatie: Asia raya
Datum: 07 oktober 1943
Pagina: 1

Samboetan pada lahirnja „Tentara Pembela Tanah Air”

S. P. Pakoelam Ko:

Joaja (Djoeroe-warta Det.):
„Sedjak timboenja tjita² membentoeok barisan soeka rela, maka njatalah dalam dada para pemoeda, berkobar nafsoe oentoek membela tanah air dan bangsanja. Inilah soeatoe tanda, bahwa bangsa Indonesia insaf akan kewajibannja. Keinginan oentoek kepentingan tanah air, timboel dari keinsafan mereka. Keinginan itoe kini tidak bisa dibentoeok lagi, dan karenanja, Saiko Sikikan memandang perloe oentoek mendjelaskan soal tab. Dalam bilangan Pakoelaman, para pemoeda jang masoek mendjadi Seinendan dan Keibodan, kini tidak tinggal diam.

Mereka laloe masoek mendjadi anggota Tentara Pembela Tanah Air. Di Adikarto segera akan diadakan latihan Seinendan dan Keibodan, dan kelak para anggotanja tentoe akan masoek dalam tentera tab.

Djika kita mengikoeti sedjarah doenia, maka njatalah bahwa soal membela tanah air itoe, telah mendjadi kodrat iradatnja ilahi dan dipandang sebagai pekerjaan loehoer serta soetji. Bagi rakjat Indonesia sekarang soedah tiba waktoenja, oentoek melakoeokan kewajiban itoe, dibawah pimpinanja Dai Nippon. Itoe soemoenja oentoek mentjapai kemenangan achir, dan mentjapai kemakmoeran bersama di Asia Timor Raja ini”.

Toean Sosrokartono:

Bandeng, (Djoeroe-warta S.P.):
Toean Sosrokartono, soorang ahli filsafah jang kenamaan menjatakan: „Meskipun saja soedah toea, tetapi hati saja sesoedahnja mendingarkan pembentoeokan Tentara Pembela Tanah Air, mendjadi girang sekali. Moedah-moedahan watak satria dari nenek mojang kita, mendjelma didalam hati sanoebarinja para pemoeda² kita sekarang ini”.

Bandeng Kentjo:

„Jang menarik perhatian saja, ialah pasal 4 dari oendang² pembed-

toekan Tentara Pembela Tanah Air itoe. Disitoe diterangkan tentang pembentoeokan di-tiap² daerah. Dgn. adanja atoeran itoe, nistjajalah semangat para pemoeda akan lebih berkobar-kobar, lagi poela mereka akan berkoerban dengan ta² oesah terlepas dari masjarakatnja.

Fihak Pangreh Pradja tentoe akan dapat membantoe para pemoeda kita itoe, oentoek merapatkan perhoebongan mereka dengan keloeanganja”.

Toean A. Latif:

Djakarta:
Toean A. Latif, goeroe Seinendan Kogrenso di Bidaratjina, djaga Sidohantjo Djawa Rengo Seinendan, berkenaan dengan lahirnja Tentara Pembela Tanah Air, menerangkan: „Saja merasa sangat girang serta bangga hati, bahwa Pemerintah ta-

lah berkenan mengaboelkan permohonan rakjat.

Dalam pemandangan saja, soetoe bangsa jang beloem berani mati, berniti beloem berani hidoep, dan inilah kesempatan jang soetji-moerni oentoek menghidoeptnja kembali semangat keperdjoeritan, poesaka nenek mojang kita, ialah semangat berdjoeang Asia asli.

Harapan saja, moedah-moedahan permohonan Sidohantjo jang pada permoeaan boelan ini telah disampaikan pada Pemerintah, dikaboelkan hendaknja, jaitoe soeapa latihan Seinendan seloeoehnja disocoekikan dengan pembelaan negeri jang sebenar-benarnya.

Djika setiap pemoeda diwadjoebkan mendjadi anggota Seinendan dan latihan jang sedemikian itoe soedah didjalankan, maka kita tak oesah chawatir lagi tentang pembelaan negeri kita dikemoedian hari, sebab soedah ada soetoe barisan pemoeda oentoek pertahankan dalam negeri (homefront) jang kokoh dan kocat.

Memang, semangat berdjoeang haroes berkobar-kobar, baik dalam negeri manepara dimedun perang!

(Sumber: Asia Raya, Edisi 07 Oktober 1943)

Lampiran 20

Tempat Semedi Sosrokartono, termasuk dalam koleksi Musium Kartini.

(Sumber: Dokumen pribadi)

Lampiran 21

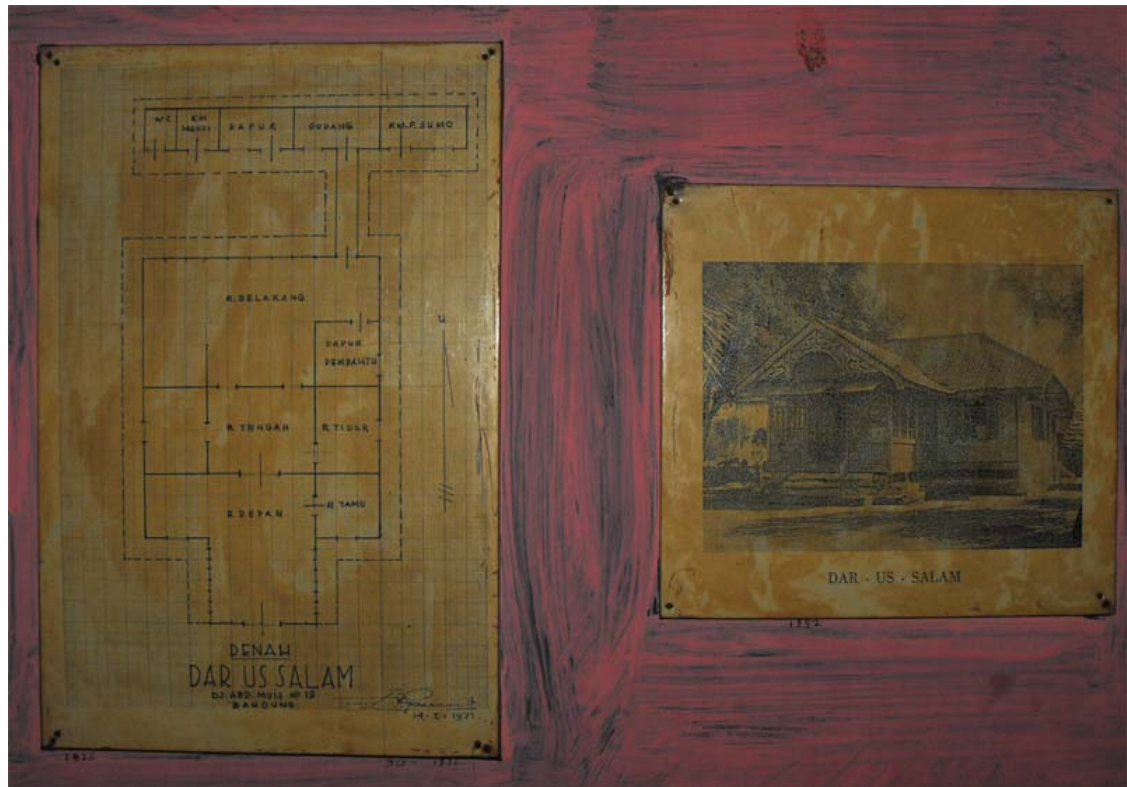
Perabot yang berada dalam ruang pengobatan di Darussalam, sekarang berada di musium Kartini, Jepara.

(Sumber: Dokumen pribadi)

Lampiran 22

Sketsa dan denah Rumah Pengobatan Darussalam.

(Sumber: Dokumen pribadi)

Lampiran 23

Makam Sosrokartono yang berada di pemakaman keluarga Sedho Mukti di kota Kudus.

(Sumber: Dokumen pribadi)